

N.Y.C. TIME
זמן הדלקת נרות - 7:45
סוף זמני ק"ש - 8:40
9:16 -
סוף זמן תפלה - 10:28
דף היומי לש"ק: סוטה מ"ה

בס"ד, עש"ק פ' בהר-בחוקתי - שנת תשפ"ג לפ"ק
שבת היא ל"ז בעומר - פרק ה'

פרשיות בהר-בחוקתי

ואם תלכו עמי קרי וגו' (כו:א). במנחת שי איתא: סימן בהדין עניינא [שבפרשת התוכחה כתוב "קרי" או "בקרי" שבעה פעמים] - קדמא תנינא וחמשהא [הפעם הראשונה, השני' והחמישית כתוב: "קרי". תליתאה רביעאה שתיאה שביעאה [פעם השלישית, הרביעית השישית והשביעית כתוב: "בקרי". ואיתא פסוק סימן [לסדר הזה]: "ביום ההוא קדש המלך את תוך החצר אשר לפני בית ה' כי עשה שם את העולה ואת המנחה ואת חלבי השלמים כי מזבח הנחושת אשר לפני ה' קטן מהכיל את העולה ואת המנחה ואת חלבי השלמים" (מ"א ח:סד). במקום שיש [תיבת] "את" [בפסוק בספר מלכים לפי אותו סדר בפרשת בחוקתי כתוב: "קרי", ובמקום שיש [תיבת] "ואת" [בספר מלכים], כתוב כפ' בחוקתי באותו הסדר את תיבת] "בקרי", עכ"ל.

ויש להבין - האם יש שום שייכות בין הפסוק בספר מלכים להפסוקים בפ' בחוקתי שכתובים בהם "קרי" ו"בקרי"? ושמא יש להסביר הקשר בהקדם דברי הרמב"ם בריש הל' תעניות (פ"א ה"א-ג): מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבוא על הצבור וכו' כגון בצורת ודבר וארובה וכיוצא בהן - זעקו עליהם והריעו. ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו, ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן וכו' וזה הוא שיגרום להסיר הצרה מעליהם. אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקריה, הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסף הצרה צרות אחרות. הוא שכתוב בתורה: והלכתם עמי בקרי וגו' והלכתי גם אני עמכם בחמת קרי" - כלומר, כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו, אם תאמרו שהיא "קרי", אוסיף לכם חמת אותו קרי, עכ"ל.

והנה, הפסוק בספר מלכים "ביום ההוא קידש המלך וגו'" נמצא לאחר שבנה שלמה את בית המקדש ועמד לחנוכו, והתפלל תפילה ארוכה אשר בה הדגיש את היחס בין הקב"ה לכלל ישראל ובין הנהגת הקב"ה עם בני אדם כפי מעשיהם. בתוך דבריו אמר: "אין כמוך אלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת שומר הברית והחסד לעבדיך ההולכים לפניך בכל לבם וגו' ואתה תשמע השמים ועשית ושפטת את עבדיך להרשיע רשע לתת דרכו בראשו ולהצדיק צדיק לתת לו כצדקתו, בהנגף עמך ישראל לפני אויב אשר יחטאו לך, ושבו אליך והודו את שמך והתחננו אליך בבית הזה. ואתה תשמע השמים וסלחת לחטאת עמך ישראל והשבותם אל האדמה אשר נתת לאבותם. בהעצר שמים ולא יהי מטר כי יחטאו לך והודו את שמך ומחטאתם ישובו כי תענם. ואתה תשמע השמים וסלחת לחטאת עבדיך ועמך ישראל וגו' ונתת מטר על ארצך וגו' רעב כי יהי בארץ דבר כי יהי' שדפון ירקון ארבה חסיל כי יהי' כי יצר לו אויבו בארץ שעריי כל נגע כל מחלה. כל תפילה כל תחנון אשר תהי' לכל האדם לכל עמך ישראל אשר ידעו איש נגע לבבו ופרש כפיו אל הבית הזה, ואתה תשמע השמים מכון שבתך וסלחת ועשית ונתת לאיש ככל דרכיו אשר תדע את לבבו וגו'. כי יחטאו לך וגו' ואנפת

"אם בחוקתי תלכו" (כו:ג). ופי' רש"י: "שתהיו עמלים בתורה", הרי שעיקר ההליכה בחוקות התורה הוא העמל, ועליו נצטוינו.

בספר חפץ חיים עה"ת איתא: והנה בגמ' (ברכות כח:) ואנו אומרים זה בסיום מסכת "אנו עמלים ומקבלים שכר, והם עמלים ואינם מקבלים שכר", אשר לכאורה צריכים הדברים ביאור. כלום ראית מימין חייט תופר בגד או סנדלר - מנעלים ואינם משתלמים? או כלום אפשר הדבר, שאדם אשר יגע ועמל באיזה עסק או מלאכת חבירו ולא יבוא על שכרו?

אבל הענין הוא כך. בנוהג שבעולם, מי ששכר פועל לתפור לו בגד או מנעלים, והפועל יעמול בזיעת אפים כל היום וכל הלילה ולא יתפור את הבגד או המנעלים, כלום יקבל שכרו? הלא לשוטה יחשב אם יבקש, כי הלא הבעה"ב אל הבגד עיניו נשואות, ואם לא השלים מלאכתו, אף אם יעמול שבוע שלם לא ישלם לו, כי לא עבור העמל הוא מקבל שכר אלא על המעשה, ועמל בלי מעשה אין בו תועלת.

לא כן הוא הדבר בלמוד התורה. אנו נצטוינו לעמול בתורה, ככתוב אם בחוקתי תלכו, וכפרוש רבותינו ז"ל, שעל היגיעה הדברים אמורים, ואף אם לא יבין הענין לאישורו, כמו שאמרו ז"ל (גיטין מג.) אין אדם עומד על ד"ת אלא א"כ נכשל תחילה, עכ"ז הוא מקבל שכר על העמל ואף אם המלאכה לא נעשתה. וזו היא כוונת המאמר, אנו "עמלים" ומקבלים שכר, והם "עמלים" ואינם מקבלים שכר - על העמל ולא על המלאכה, עכ"ל.

ושמא יש להוסיף שלכן כתוב: "בחוקתי" בנוגע לעמלות בתורה משום שקשה לשכל האנושי להבין "חוקים", ולאחר שלומד חוקים עדיין אינו משיג אותם על בוריים, וא"כ אין לו אלא את העמל שיגע בהם בכדי להבין מעט מהם, ולכן דרשו: "אם בחוקתי תלכו" - שתהיו עמלים בתורה.

ועל דרך זה אפשר להסביר הפסוק הבא: "ונתתי גשמיכם בעתם" - הדנה גשם [ושלג] קשה לידע בבירור מתי ירד ומתי לא ירד, ואף בזמנינו עם כל הטכנולוגיה החזאים (weathermen) טועים הרבה בנוגע לירידת [או אי-ירידת] גשם [או שלג], ולכן אפשר לומר ששכר של עמלות בלי להשיג את החוקים בבירור הוא ירידת גשמים שהיא כחוק משום שאינו מובן מתי ירדו, כמה ירדו, ואם ירדו בכלל.

ויש למצוא רמז מדברי הנביא (ישעי' נה:י): "כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים וגו'" - רוצה לומר, כמו שהגשם והשלג יורדים אף אם אין מבינים את פעולתם, "כן יהי' דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם". ר"ל כן הוא בתורה שמקבלים שכר על לימודה אף אם היא נשארה חוק ואין מבינים אותה לגמרי ...

בם ונתתם לפני אויב ושבוים שוביהם אל ארץ אויב רחוקה או קרובה. והשיבו אל לבם בארץ אשר נשבו שם ושבנו והתחננו אליך בארץ שוביהם לאמר חטאנו והעונו רשענו וגו', ושמעת השמים מוכן שבתך את תפילתם ואת תחינתם ועשית משפטם, וסלחת לעמך אשר חטאו לך ולכל פשעיהם אשר פשעו כך ונתתם לרחמים לפני שוביהם ורחמום וגו'".

ולפי זה אתי שפיר הקשר שבין התיבות שבפ' בחקותי ובין התיבות שבספר מלכים - שהתיבות שבתוכה שבפ' בחוקותי מורות על ההכחשה בהשגחת ה' עלינו שגורמת הפורעניות האמורות בתוכה, ואילו התיבות שבס' מלכים באות אחר תפילת שלמה ששם הודגשה השגחת ה' על עמו ושהוא מתנהג עמהם מדה כנגד מדה בדקדוק גדול.

"אלה המצות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל" (כו:לד). ודרשו חז"ל (שבת קד.) על פסוק זה: מכאן שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה.

בפ"ק דמגילה (יד.) מובאת ברייתא: הרבה נביאים עמדו להם לישראל - כפליים כיוצאי מצרים, אלא נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה, ושלא הוצרכה - לא נכתבה. ופירש"י: שהוצרכה לדורות - ללמוד תשובה או הוראה וכו'.

והנה, תקנה חשובה השייכת לדברי הנביאים היא אמירת ההפטרה מהנביא בסוף קריאת התורה.

לפני שנים מרובות במאמר על ברכות ההפטרה שכתב אחי הרב משה מרדכי בלום שליט"א בשבועון תורה לדעת, הביא את דברי הערוה"ש בהל' שבת (סי' רפ"ד סעי' י"א), וז"ל: זה שאומרים "ודבר אחד מדברין אחר לא ישוב ריקם". ולכאורה הך 'אחור' מיותר ואין לו הבנה. ונראה לי דהכי פירושו, דזהו מילתא דפשיטא שכל דברי התורה וכל דברי הנביאים יתקיימו אי"ה, והמפקפק בזה אין לו חלק באלקי ישראל. אלא דלכאורה בדברים שכבר עברו אין לנו תועלת בדבריהם, וחלילה, היא כסיפור מעשה. אבל האמת דגם העבר עדיין נוצץ בכל עת ובכל זמן, כמו יציאת מצרים, שבכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, ונמצא דבכל עת הוא [זמן של] יציאת מצרים. וכן כל דברי הנביאים שכבר עברו - לא עברו ולא יעברו, ונוצצים תמיד ופועלים בכל עת, וזהו מסגולת תורתנו הקדושה [שכל דברי הנביאים נצרכים לדורות הבאים]. ולזה אומרים: "ודבר אחד מדברין אחר לא ישוב ריקם", כלומר, אפילו אותם העומדים עתה באחור - שכבר עברו, גם הם לא ישובו ריקם, והם תורה שלימה, עכ"ל.

ושמעתי מהרב צבי הערשקוביץ שליט"א (ר"מ במתיבתא תורה ודעת) שזהו מה שכתוב בסוף מגילת אסתר (י:ב): "וכל מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדלת מרדכי וגו' הלווא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס" - כלומר, אם רצונך ללמוד את ההיסטורי של אותה תקופה, עליך לקרוא בספר דברי הימים של מלכי מדי ופרס. מגילת אסתר לא נכתבה להיות ספר היסטורי, אלא ללמדנו מידות ומוסר והשגחת ה' על עמו - שהם לימודים השייכים בכל דור ודור.

בענין העדפת מכירה וקניי' מישראל על נכרי

עה"פ: "וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך וגו'" (כה:יד) כותב רש"י מהתורה כהנים: ועוד יש דרשה - מנין כשאתה

מוכר, מוכר לישראל חברך, ת"ל: "וכי תמכרו ממכר - לעמיתך" מוכר. ומנין שאם באת לקנות, קנה מישראל חברך, ת"ל "או קנה - מיד עמיתך".

דברי התורה כהנים הובאו ברוקח על התורה, בספר החינוך (מצוה של"ז) וברבינו בחיי. ובאלשיך על פ' בהר מביא דברי התו"כ ומוסיף טעם: כדי שירויח איש הישראל.

והנה הרמב"ם הטור והשלחן ערוך לא הביאו דין זה, והאחרונים מתקשים להבין למה השמיטוהו. ועיין בדברי המלבי"ם (התורה והמצוה אות כ"ט) שכתב: וע"כ הוציאו חז"ל ממנו לימוד מוסרי שימכור גם יקנה מעמיתו דוקא שהוא הקודם לעסוק עמו ולסחור, עכ"ל. ועיין ברש"י הנ"ל שכתב שאין זה פשוטו של מקרא. וכן בפסיקתא איתא: לימדה תורה דרך ארץ, שלא תהי' קונה אלא מיד עמיתך, מפני שהגויים אנסים ומתעללים עלילות ברשע, משמע מזה שאין זה חיוב אלא עצה טובה.

ועיין בספר ענפי יהודה על המדרש (מובא בספר הגיוני הפרשה) שדייק מלשון הפסיקתא דמה שמובא בתורה כהנים אינו שייך אלא לעכו"ם שבימים ההם דהיו אנסים ומתעללים עלילות ברשע, ואין מכאן ראי' לנכרים אשר אנו יושבים שלשים ושקטים תחת צילם ומטובם אנו חיים, ורוח האמת והצדק ואהבת האדם מרחפת על פני חוקיהם ומשפטיהם.

ועיין בשו"ת ישראל עבדי (ח"ד סי' ר' סע' א' אות ה') שכתב שלגבי הטור והשו"ע יש לומר שלא הביאו דברי התורה כהנים להלכה משום שאין דרכם לפסוק דברים שאינם שייכים בזמן הזה. וממילא י"ל דדין זה של התו"כ נוהג רק בזמן שכל ישראל שרויים על אדמתם ואפשר להם שלא להסתחר עם הנכרים, משא"כ בזמן הזה שישראל גולים ומטולטלים מפוזרים ומפורדים בד' כנפות העולם, אי אפשר לנו להתקיים בלי שנישא וניתן עמהם. וכיון שדין זה לא שייך בזמננו, לכן השמיטוהו הטור והשו"ע. אבל, על הרמב"ם שדרכו להביא אפילו דינים שאינם נהוגים בזמננו עדיין צריך עיון, עיי"ש.

אמנם, הרבה פוסקים הביאו להלכה את דברי התורה כהנים. בשו"ת הרמ"א (סי' י') דן במעשה שהמהר"ם פדאוה הדפיס את ספרי הרמב"ם, ואח"כ בא גוי אחד וגו"כ הדפיס את הרמב"ם אלא שהגוי הי' מוכרם יותר בזול בזהוב אחד. ופסק הרמ"א שצריך לקנות אך ורק ממה שהמהר"ם פדאוה הוציא לאור אפילו שמוכר יותר ביוקר. וז"ל הרמ"א בתשובה: היסוד הגדול השלישי [שעל פיו יש לקנות דווקא ממהר"ם פדאוה] הנה הוא במדרש (תו"כ פ' כ"ה): "וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה וגו'", למדה תורה דאם באת לקנות - קנה מיד עמיתך, וכן למכירה. הנה הוא בהדיא מפורש שאפילו לא הי' הגאון הנ"ל רק כאחד מבני עמי הארץ זכה בדין, והדין עמו, כל שכן וקל וחומר עתה. ואין לומר דזהו דוקא כשהכותי והישראל נותנין בערך ובמקח אחד, אבל כשהכותי מוזיל טפי שרי ליקח ממנו כדי להרויח במקחו, הנה דברים אלו ג"כ הבל המה וכו', עיי"ש. וכן בשו"ת תשב"ץ (ח"ג סי' קנ"א) העלה בבירור, שחובה גמורה להעדיף ולהקדים מכירה וכן קניי' מישראל על פני נכרי.

ועיין בקובץ פעמי יעקב (נ"ט-ס', עמ' פ"ב) שכתב: וכן מצאנו בספר בית אהרן (יו"ד מערכת מ' אות י"ט), הביא שבספר הרמ"ה על ב"ב העתיק להלכה את דין התורה כהנים הנ"ל. וראה גם בכנסת הגדולה (חומ"ם סי' רכ"ז) ובספר לב מבין (פרק י"ב מהל' מכירה) שפסקו להלכה שחובה להעדיף קניה מישראל על פני הגוי.

ובספר חקרי לב (חומ"ם סי' קל"ט) העלה וכתב, שאף שהרמב"ם, הטור והשו"ע לא הביאו להלכה את דברי התורה כהנים הנ"ל שיש להעדיף קניה ומכירה מישראל ולא מנכרי, מ"מ הדין - דין אמת, שחובה

להקדים ולהעדיף קניה מישראל על פני כנעני. ומה שיש הרבה שאין נזהרים בזה - לאו שפיר עבדי.

גם בשו"ת חתם סופר (חלק חו"מ סי' ע"ט בד"ה וגם החרם, ובסי' קל"ד בסופו) משמע בדבריו שחובה להעדיף ולהקדים קניה מישראל על פני נכרי. וכן בספר עשירית האיפה, שחיברו האדמו"ר מקאמרנא זצ"ל, על הפסוק "וכי תמכרו ממכר לעמיתך", כתב במפורש שדברי התורה כהנים הינם הלכה פסוקה וחובה לנהוג כן, עיי"ש.

רבינו בעל החפץ חיים בספרו אהבת חסד (פ"ה סע' ו') כותב: ודע עוד וכו' לענין מכירה, כשיהיה לישראל דבר מה למכור ונודמן לפניו ישראל וכנעני - ימכור לישראל, וכן לענין אם צריך לקנות [אגב, מתוך דברי האהבת חסד משמע, שאין חובה לטרוח לקנות מישראל, רק אם נודמנו לפניו ישראל וכנעני אזי חייב לקנות מישראל. וראה עוד בהמשך דברינו בזה]. בשיטה זו דרך גם בשדי חמד (מערכת הלמ"ד כלל קמ"א אות ל"ב בד"ה בשו"ת דברי אליהו), והביא שם בלשון זה: "לא נחשדו ישראל לעבור על 'או קנה מיד עמיתך'".

בניגוד לדעת כל הפוסקים המובאים לעיל, שהבינו והסכימו שחובה גמורה להעדיף ולהקדים קניה מישראל על פני כנעני, מציינו בקרבן אהרן על התורה כהנים, שכתב דמה שדרשו בתורת כהנים שמצוה לקנות מיד עמיתך, הוא בבחינת 'עצה טובה'. וכן מצאנו בשו"ת תשובות והנהגות להגר"מ שטרנבוך שליט"א (ח"ב סי' תשכ"ד) שהעלה לומר שאין בכך חובה אלא מדה טובה בלבד, ודברי המקרא "קנה מיד עמיתך" אינם אלא רמז בלבד. ולפי זה הסביר, שזהו הטעם שהלכה זו לא הובאה בשו"ע, משום שבספר שו"ע הושמטו רוב עניני מידות טובות ודברי מוסר ולעניינם יחדו ספרי מוסר ומידות טובות. אכן, כאמור, מדברי כל הפוסקים המובאים לעיל, נראה שדעתם מסכמת שהעדפת קניה ומכירה מישראל ולישראל - היא חובה גמורה.

כאשר הגוי מוכר בזול, האם עדיין יש לקנות מהישראל? כבר הזכרנו שבשו"ת הרמ"א כתב שאפילו אם הישראל מוכר קצת ביוקר, עדיין יש לקנות ממנו וכן פסק בשו"ת התשב"ץ (ח"ג סי' קנ"א), והוכיח כן מהגמ' (ב"מ ע"א). לגבי הלואה שצריך להלוות לישראל בחנם מאשר להלוות לגוי בריבית אף שהוא מפסיד בזה שאין לוקח ריבית מן הישראל.

במוסף ש"ק לפ' קרח תשס"ז ביתד נאמן, במאמר של הג"ר אליקים דבורקס שליט"א (עמ' 18) כתוב: אבל עדיין אין הוכחה ברורה כמה צריך להפסיד כדי לקנות מיהודי, בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' קכ"ט) כתב להוכיח מדברי הרמ"א שפסק שצריך לקנות ממחר"ם פאדוה ולא כתב דהיינו דווקא בהפסד מועט, ואדרבה כתב שמדובר אפילו כשהגוי מוזיל טפי [יותר] משמע שצריך לקנות מישראל אפילו אם יש לו עי"כ הפסד מרובה, ומסיק שצריך להוסיף עד שתות [ישישית] יותר ממה שהגוי מוכר אבל לא יותר מזה, אולם מדברי החפץ חיים באהבת חסד דיני מצות הלואה פ"ה ס"ז משמע אחרת, דכתב וז"ל "ואפילו אם כנעני מוסיף מעט יותר על המקח אפ"ה מוטב למכור לישראל בפחות, וכן ה"ה לענין קנין, מוטב יותר שיקנה מישראל אפילו אם יצטרך להוסיף מעט". משמע מדבריו דחייב להוסיף כדי לקנות מישראל ולא מגוי רק כשיש הפסד מועט ולא יותר (עי' שו"ת חקרי לב חו"מ סי' קל"ט ובס' משפט שלום למהרש"ם סי' קפ"ט).

מהו שיעור ההפסד? בס' אז שמח (עמ' ש"ח) איתא: בשו"ת הרמ"א (סי' ט) כ' דהאיסור לקנות מהנכרי [וכמבואר הוא הדין מאינו שומר תו"מ] הוא אפילו אם יקנה מהישראל יהיה לו הפסד מרובה [וכעין זה כ' התשב"ץ (ח"ג סי' קנ"א)].

אולם השער המשפט (חו"מ סי' צ"ז אות א') חולק עליו ומתיר לקנות אצל הנכרי אם יהיה לו הפסד מרובה בקנייתו מישראל. וכו' המנחת יצחק דהמיקל יש לו על מי לסמוך. והחפץ חיים באהבת חסד כ' דרך בהפסד מועט יש להעדיף הישראל.

ושיעור הפסד מרובה כ' המנח"י יש לעיין שכן לגבי איסור והיתר יש סוברים דתלוי בעני ועשיר, ויש סוברים דאם יש לו הפסד שתות מהקרן [היינו 16.67%] הוה הפסד מרובה, וכמו לענין אונאה במקח וממכר.

אולם החפץ חיים באהבת חסד כ' דרך בהפסד מעט יש להעדיף הישראל. ושמעתי בשם הרה"ג רי"ש אלישיב (שליט"א) [וצ"ל] שיש להעדיף ישראל עד 3% הפסד.

וזה פשוט שאם הישראל או השומר תורה ומצוות לוקח מחירים מופקעים, שמוותר לקנות מהנכרי או מהאינו שומר תורה ומצוות.

שוב איתא במאמר הנ"ל של הרב דבורקס: בשו"ת מהר"ם שיק (חו"מ סי' ל"א) פסק דמה שצריך להוסיף כדי לקנות מיהודי או למוזיל כדי למכור ליהודי ולא לגוי אף שיש לו הפסד, מדובר בקונה או מוכר שאין פרנסתו בכך אלא יש לו פרנסה אחרת וכך במקרה הוא צריך לקנות או למכור, אבל בסוחר שזה הפרנסה שלו שקונה ומוכר להרויח, מותר לו לקנות אצל גוי ולא שייך בזה דין קדימה אצל הישראל. וכעין זה מובא בשו"ע (חו"מ סי' קע"ה סע' מ"א) ובסמ"ע (שם ס"ק ע"ג) ובפתחי תשובה (ס"ק ט"ו). אם אין רווח כלל, אלא שאצל הישראל יש יותר טירחה לקנות מאצל הגוי בזה כן צריך להקדים לקנות אצל הישראל. החפץ חיים בספרו אהבת חסד (פ"ה סע' ו') כתב לחדש דהלכה זו שצריך להקדים הישראל לגוי דווקא שאין ערך המקח ידוע, אבל בדבר שמקחו ידוע והישראל רוצה שיוסיף לו יותר במקח, אין חיוב לקנות מהישראל. ועוד חידש בזה דוקא כשאין הדבר נוגע לחייו, משא"כ אם נוגע לחייו ופרנסתו ביתו במה שמוכר לגוי, דנים בזה דין חייך קודמין ואין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש. "וחי בהם" אומרת התורה (עי' שו"ת תרשיש שהם חלק חו"מ סי' פ"ט).

בענין קניית סחורה שאין להשיג אצל ישראל, הנה בשו"ת ארץ טובה (סי' נ"ז) כתב לחדש דדברי הרמ"א לגבי קניה מישראל דזה דוקא בנוגע למחיר בזול וביוקר, אבל אם רוצה לקנות מין סחורה שא"א לקנות רק אצל הגוי, ואין לישראל למכור, אלא שאפשר לקנות במקום מין הזה מין אחר, בודאי מותר לקנות אצל הגוי ואין מחויב לקנות מין אחר, וראי' לזה דהרי כלל עשה דוחה לא תעשה לומדים מכאן בצייצית כמובא בגמ' (יבמות ה:). והקשו התוס' (כתובות מ.) הרי אפשר לקיים שניהם וללבוש בגד של צמר? ותירצו כיון דבאלתו הבגד אי אפשר, אף דאפשר ללבוש מין בגד אחר, נקרא זה לא אפשר. ה"ה דכיון דמין זה שרוצה לקנות אינו אצל ישראל אף דאפשר במין אחר נקרא לא אפשר לקיים שניהם ומותר לקנות מהגוי.

האם יש קפידי לקנות דוקא מישראל שומר תורה ומצוות?

מובא בפירוש עשירית האיפה (מהגה"ק מקאמרנא זצ"ל) וז"ל, "אם יש לך חפץ למכור אל תמכור אלא למי שעמית אתך בתורה ובמצוות ולא למי שפוקר וכופר בד' יתברך, או קנה אם רצונך לקנות חפץ ויש בעיר שני סוחרים אחד הדבוק ומאמין בד' יתברך ואחד פוקר וכופר, אל תקנה אלא מיד עמיתך".

ומוסיף בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' קכ"ט) דיש לקנות אצל יהודים שומרי תורה ומצוות, ולא אצל אחרים שאינם שומרים תורה ומצוות. וכך מובא בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סי' תשכ"ד) בשם מרן

בכספי מעשר כדי לשלם הפרש המחיר בין שהיהודי השומר תורה ומצוות דורש למחיר הזול יותר שהגוי או יהודי שאינו שומר תורה ומצוות דורש, היות וכל שורש הדין שצריך לקנות מישראל ולא מגוי הוא משום 'והחזקת בו', א"כ הוא מגדרי צדקה. וכך משמע בשו"ע (יו"ד סי' רמ"ט סע' ו'). א"כ נראה שאפשר לשלם ממעשר כספים את ההפרש, וכך משמע בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג סי' צ"ג).

החזון איש זצוק"ל שהקפיד מאד לקנות דוקא אצל שומרי שבת, וגם הקפיד ללכת לחנותו שהיתה רחוקה יותר, ובלבד שלא לקנות אצל מחלל שבת מכח הלימוד של התו"כ עה"פ: "או קנה מיד עמיתך" - כשתקנה, לא תקנה אלא מעמיתך. וכך משמע מדברי החת"ם סופר בתשובותיו (חו"מ סי' קל"ד).

וכתב לחדש בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ג סי' תנ"ד) דיכול להשתמש

לז"נ מורי ורבי הגאון הרב אברהם יעקב בן הרב מאיר הכהן פאם זצ"ל - נפ' כ"ח מנחם אב תשס"א
לז"נ ר' בנימין בן הרב ר' מרדכי ז"ל שור
לז"נ מרת עטא שרה בת ר' בנימין ע"ה - נפ' כ"ג אדר א' תשס"ח

PARSHAS B'HAR-BECHUKOSEI
© COPYRIGHT 2023
BY RABBI MATIS BLUM Z"L

רוחמה ליבא בת רבקה לרפ"ש

צביה חיה בת לאה ברעניא לרפ"ש

“ולא תוננו איש את עמיתו” (כה: יז)

“You shall not deceive your neighbor ...”

The *Chofetz Chaim, ZTL'*, often remarked: People say that every fool considers himself wise. The converse is also true - every wise person realizes his failings and understands how much wisdom he is lacking.

The *Chofetz Chaim* would interpret the aforementioned verse in a humorous vein: “You shall not deceive your neighbor”. The word *Es* usually comes to include something that is not explicitly mentioned in the *Posuk*. What does the *Es* in this verse add? That one is prohibited to deceive himself! ...

“והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי הארץ” (כב: כג)

“The land shall not be sold permanently, for it belongs to Me ...”

Hagaon Rav Yeruchom Levovitz, ZTL', the *Mirror Mashgiach*, explained that the purpose of *Shemitta* is to inspire people to realize the transient nature of their sojourn in this world, and that no physical possessions of theirs truly belong to them.

A story is told about *Hagaon Rav Chaim Volozhin, ZTL'*, who served as a judge in a case in which the two litigants claimed ownership over a piece of land, and both were unwilling to compromise at all.

Before rendering a decision, *Reb Chaim* asked to be brought to the land that they were arguing over. Upon arriving there, *Reb Chaim* bent down and placed his ear near the ground as though he were listening to voices coming from the earth. To the surprise of those present, he said, “Upon seeing that each side claims complete ownership of the land, I decided to hear what the ground has to say for itself. I heard it saying, 'What purpose is there in quarreling; don't they realize that in the end both will belong to me?'”

“ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחירי” (כו: ו)

“And I will give peace in the land, and you shall lie down, and not be afraid ...”

There was once a bitter controversy between two

groups of Jews with each side printing articles attacking its opponent and attempting to bring proof from *Gedolim* of previous generations, that its manner of *Avodas Hashem* was the proper one.

Hagaon Rav Yoseif Shaul Natanson, ZTL', said: I now understand the *Posuk: Gedolim* can leave this world and not be afraid of being disturbed. However, if there is controversy, even after the *Gedolim* leave this world, they will not be able to rest in peace, because they will be called back to become involved in disagreements.

“ואם בחקתי תמאסו וגו'” (כו: טו)

“And if you despise My precepts ...”

The *Chofetz Chaim, ZTL'*, in the *Bei'ur Halacha* (*Orach Chaim* 428) decries the practice of certain people who leave the *Shul* before the reading of the *Tochacha* [admonitions in *Parshiyos Bechukosai* and *Ki Sova*]. He offers an interesting parable: A certain person was warned by his acquaintances not to travel on a particular path, which was full of ditches, traps, and other hazards. The man responded, “I'm not afraid of the dangers, because I have a thick blindfold, which I plan on using; it will prevent me from seeing any obstacles. That way, even in the event that I do stumble and injure myself, *chalila*, people will not make fun of me, because I will have a good excuse - I was blindfolded!”

The *Chofetz Chaim* observed: Can there be any greater insanity than this attitude? To the contrary - the more tightly he covers his eyes, the greater are his chances of risking injury, and the more foolish he is perceived to be by others ...

The same is true concerning listening to the *Tochacha*: It is difficult enough to follow the *Torah* when one listens to words of admonition. How much more difficult is it when one ignores the *Tochacha*?

HALACHIC DISCUSSIONS

(not to be relied upon for Halacha L'Ma'aseh)

Rashi (25:14), quoting the *Torah Kohanim*, writes that

one should purchase from a Yisroel rather than from a *Nochri*.

The Rama (Teshuva 9) and the Tashbeitz (III:151) write that one should purchase from a Yisroel even if the cost is much greater (הפסד מרובה).

The Sha'ar Hamishpat (Choshen Mishpat 97:1) permits purchasing from a *Nochri* if he would incur a הפסד מרובה by buying from a Yisroel.

The Chofetz Chaim in Ahavas Chesed (5:6) says that one need purchase from a Yisroel only if there is a small price difference. [Some bring in the name of Hagaon Rav S.Y. Elyashiv Z'T'L', that if the *Nochri* charges up to 3% less, one should purchase from the Yisroel].

QUESTIONS OF THE WEEK

- 1) Where is the Mitzva of *Shmitta* first mentioned in the Torah?
- 2) When does *Yoveil* begin - on Rosh Hashana or Yom Kippur?
- 3) Do individuals blow the Shofar on Yom Kippur of *Yoveil*?
- 4) Does *Yoveil* cancel debts?
- 5) At what point in history did *Yovlos* cease to be observed?
- 6) Does the prohibition of *Even Maskis* apply to a brick floor?
- 7) Does *Shmitta* apply in *Eiver Hayardein*?
- 8) May one feed fruits of *Shevi'is* that are suitable for human consumption to an animal?
- 9) How is it possible for a perfectly healthy man of 35 to have no *Eirech*?
- 10) Which *Tochocho* is considered more severe: the one in *Parshas Bechukosai* or the one in *Parshas Ki Sovo*?
- 11) What do the two *Tochachos* in the Torah represent?
- 12) Does an *Akum* have an *Eirech*?
- 13) Do Kohanim and Levi'im have to give *Ma'aseir Beheima*?
- 14) What will the height of people be if they follow the Chukim and Mitzvos of the Torah?
- 15) Has one violated *Shemitta* if he places seeds in the ground and removed them before they take root?
- 16) When did the Beis Din Hagadol count the years of *Shemitta*?
- 17) Did the Beis Din Hagadol recite a Bracha before counting the years of *Shemitta*?
- 18) Is there a Mitzva of hearing the *Tekias Shofar* on Yom Kippur of *Yoveil* that is incumbent on all of Bnei Yisroel?
- 19) Does the Mitzva of blowing Shofar on Yom Kippur of *Yoveil* apply even in *Chutz La'aretz*?
- 20) If someone has exactly one *Kezayis* of Matza on the night of Pesach and his friend has nothing, is he obligated to share his *Kezayis* with his friend?
- 21) Does the Mitzva of בהמה מעשר apply to an animal that was purchased, received as a gift, or rendered *Hefkeir*?

ANSWERS

- 1) The Mitzva of *Shmitta* is first mentioned in *Parshas Mishpatim* (Shmos 23:1011).
- 2) *Yoveil* begins on Rosh Hashana (Rosh Hashana 2a).
- 3) After Beis Din blows the Shofar on Yom Kippur of *Yoveil*, individuals do (Rambam, Hil. *Shmitta V'Yoveil* 10:6).
- 4) *Yoveil* does not cancel debts (ibid. 9:9).
- 5) *Yoveil* ceased to be observed when the tribes of Reuvein, Gad and half of Menashe were exiled (ibid. 10:9).
- 6) No (M.B. 131:4 in name of Mogein Avrohom and others).
- 7) Only *Mi'derabbonon* (Rambam, Hil. *Shmitta V'Yoveil* 4:28).
- 8) No (ibid. 5:5).
- 9) A perfectly healthy man of 35 can have no *Eirech* if he was sentenced to be executed (Rambam, Hil. *Arachim* 1:13).
- 10) The *Tochacha* in *Parshas Bechukosai* is more severe (see Rashi, *Devorim* 28:23).
- 11) According to the Ramban (26:16), the *Tochacha* in *Bechukosai* refers to the destruction of the first Beis Hamikdash, while the *Tochacha* in *Ki Sovo* alludes to the destruction of the second Beis Hamikdash.
- 12) An *Akum* has an *Eirech* (Rambam, Hil. *Arachim* 1:6).
- 13) Kohanim and Levi'im are obligated in *Ma'aseir Beheima* (Rambam, Hil. *Bechoros* 6:3).
- 14) Either 100 or 200 Amos (Baba Basra 75a).
- 15) Yes (Minchas Chinuch 326:2)
- 16) On Rosh Hashana in the beginning of the night (Ra'avad, in commentary to *Toras Kohanim*, *Parshas Behar*).
- 17) There are a number of opinions:
 - a) Yes (Ra'avad, ibid.);
 - b) No (Chizkuni, *Panei'ach Raza*, *Parshas Behar*);
 - c) Maybe (Tosafos, *Menachos* 65b, D.H. U'sefartem).
- 18) Yes (Minchas Chinuch 331).
- 19) No, since the Torah specifies: "You shall blow the Shofar throughout your land" (ibid.).
- 20) According to the Sha'arei Teshuva (O.C. 482:2) he is not obligated to do so since "חייך קודמין". However, the Acharonim discuss what one who has an extra *Kezayis* of Matza should do if there are two people who need to be *Yotzei* - whether he should give it all to one person or give each person a half.
- 21) No (see *Bechoros* 56a, and *Minchas Chinuch* 360:6).

Due to many practical considerations, Torah Lodaas is only available through e-mail. Anyone who wishes to dedicate an issue or receive Torah Lodaas is asked to send his name and e-mail address to: TorahLodaas@gmail.com

The material for this issue has been reprinted from previous years